

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

**ΕΠΤΑ ΚΑΝΟΝΕΣ, ΕΠΤΑ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΕΠΤΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ**

Ομιλία
του Γενικού Γραμματέα του Υπουργικού
Συμβουλίου
κ. Σωκράτη Κοσμίδη
στον Ο.Π.Ε.Κ.

Τετάρτη 7 Μαΐου 2003
Ξενοδοχείο Athens Plaza
(Πλ. Συντάγματος)

«Αύριο λες, και μέσα σ' αυτή τη μικρή αναβολή παραμονεύει ολόκληρο το πελώριο ποτέ»

Κυρίες και κύριοι,

Με αυτόν τον απέριτο στίχο, ο ποιητής Τάσος Λειβαδίτης καθρεφτίζει το συντηρητισμό ως το μεγάλο εχθρό κάθε μεταρρυθμιστικής προσπάθειας.

Συντηρητισμός είναι η άγνοια, η παραπληροφόρηση κι ο συντεχνιασμός. Είναι η αδιαφορία, η κατεστημένη αδράνεια και το βόλεμα. Είναι η υποταγή της κοινωνίας στα συμφέροντα των λίγων. Κάθε φορά και κάποιων άλλων «λίγων». Συντηρητισμός είναι ο δισταγμός, η αναποφασιστικότητα κι η αναβλητικότητα.

Όμως ποτέ ο συντηρητισμός δεν κατορθώνει να ματαιώσει οριστικά την πρόοδο. Η πραγματική μεταρρύθμιση καθίσταται αναγκαία, χρήσιμη ή και πειστική. Όλα ρέουν για να θυμηθούμε τον Ηράκλειτο και ίσως μόνο το γιασεμί στο στίχο του Σεφέρη μένει πάντοτε λευκό, είτε βραδιάζει είτε φέγγει. Από τις προσωπικές έως τις διεθνείς σχέσεις, τίποτε δεν μένει για πάντα το ίδιο, όλα αναθεωρούνται, όλα μεταρρυθμίζονται.

Κάθε μεταρρύθμιση, κάθε αλλαγή χρειάζεται την ψυχή μας. Μαζί με την ψυχή μας χρειάζεται και η γνώση της τεχνολογίας της μεταρρύθμισης, δηλ. κάποιων γενικά παραδεδεγμένων κανόνων.

Καταγράφω συνοπτικά και σε τίτλους επτά κανόνες που απαντούν στο ερώτημα πώς σχεδιάζεται και προωθείται η μεταρρύθμιση, ποια η τεχνολογία της.

Πρώτον: Αποτύπωση, ακτινογράφιση, χαρτογράφιση, απεικόνιση, ανατομία του θεσμού, του φαινομένου, της κατάστασης, του χώρου, του τομέα, όπου εμφανίζονται πρώτα ή προχωρημένα στάδια παθολογίας, που τείνει να καταστεί ενδημική.

Με άλλα λόγια, ακριβέστατος εντοπισμός και προσδιορισμός του προβλήματος. Η αναμφισβήτητη και ασφαλής διάγνωση της παθολογίας συνιστά εγγύηση για την αναζήτηση της προσφορότερης θεραπείας.

Δεύτερον: Δικαιολόγηση της ανάγκης κυβερνητικής παρέμβασης. Αυτό σημαίνει εξήγηση γιατί η παρατηρούμενη παθογένεια απαιτεί μεταρρυθμιστική πρωτοβουλία της πολιτείας και δεν μπορεί άλλως πως, με άλλα μέσα αυτορύθμισης, να θεραπευθεί. Η μεταρρύθμιση πετυχαίνει, όταν την παίρνουν στα χέρια τους οι ωφελούμενοι.

Τρίτον: Πειστικότητα ότι μεταξύ εναλλακτικών λύσεων η επιλογή της μιας είναι η προσφορότερη για την επίλυση του προβλήματος. Συναφώς, ποια είναι τα όργανα, τα εργαλεία και τα μέσα εφαρμογής της λύσης. Αναλυτικός σχεδιασμός και χρονοδιάγραμμα εφαρμογής της δέσμης μέτρων που απαιτούνται για την υλοποίηση του σχεδίου.

Τέταρτον: Ευελιξία, δηλ. διαρκής προσαρμογή και μικροαλλαγές που δεν ακυρώνουν το στόχο. Οι μεταρρυθμιστές πρέπει να βρίσκονται νοερά και διαρκώς γύρω από ένα τραπέζι συνεργασίας και να έχουν υπόψη ότι συχνά η αλήθεια που νομίζουν ότι αποκάλυψαν δημιουργεί δογματισμό και ορθοδοξία που σκοτώνει.

Πέμπτον: Επιλογή των συμμαχιών, διαμόρφωση ευνοϊκών συσχετισμών και σχεδιασμός αντιμετώπισης των αντιδράσεων. Βάζοντας πλήρη για κάπου είναι αναγκαίο να ξέρεις ανάμεσα

σε ποια μέρη ταξιδεύεις. Επιλογή χρόνου, όπου το μεταρρυθμιστικό ρεύμα κηδεμονεύει πολιτικά και ιδεολογικά.

Εκτο: Διαφανής αξιολόγηση του κόστους και του οφέλους και επικοινωνιακή κατάδειξη της κατανομής των ωφελημάτων για την κοινωνία ή ευρύτερα στρώματα αυτής. Διάλογος με ατζέντα, με αρχή και τέλος, με αντιπαλότητες και συγκρούσεις, χωρίς αδιέξοδες και ατέρμονες συζητήσεις και παραπομπές σε επιτροπές για το θεαθήναι. Λέγεται προσφυώς ότι η καμήλα είναι άλογο που σχεδιάστηκε από επιτροπή.

Εβδομο: Διαρκής παρακολούθηση της υλοποίησης του σχεδίου, διορθωτικές προσαρμογές και παρεμβάσεις, όπου χρειάζονται, συνεχής ενημέρωση του κοινού και ανάδειξη των ωφελημάτων της μεταρρύθμισης.

Σχέδιο, τόλμη, αποφασιστικότητα, ευελιξία, υπομονή και επιμονή, σταθερότητα στόχου, πλειάδα μέσων στη φαρέτρα, συμμαχίες, συνέπεια λόγων και πράξεων, σαφής ιδεολογία και προσανατολισμός, ευνοϊκή συγκυρία και τύχη, είναι τα κλειδιά επιτυχίας της μεταρρύθμισης.

Φίλες και φίλοι

Οι ως άνω κανόνες αφορούν το τεχνοκρατικό μέρος μιας μεταρρυθμιστικής προσπάθειας. Όμως, υπάρχουν και αρχές οι οποίες πρέπει να πρεσβεύονται από τους μεταρρυθμιστές. Τις αναφέρω, και πάλι επιγραμματικά :

Πρώτον: Τολμώ να μιλήσω για φιλοσοφία της μεταρρύθμισης, δηλ. για κεντρική ιδέα πρωτοβουλιών, για ένταξή τους σ' έναν ευρύτερο και μεγάλο οραματικό στόχο, που υπερβαίνει και αφήνει πίσω τις αντιθέσεις.

Και το όραμα και ο στόχος πρέπει να είναι η ισχυρή κοινωνία, δηλ. κοινωνία αναπτυσσόμενη σε κλίμα σταθερότητας και ασφάλειας, προόδου και συνοχής, και για μας τους Έλληνες η ισχυρή Ελλάδα.

Δεύτερον: Τολμώ να μιλήσω για ηθική της μεταρρύθμισης, δηλ. για τη στήριξή της σε αξίες και αρχές, όπως η ισότητα των ευκαιριών, το κοινό συμφέρον, η ωφέλεια για τους περισσότερους και κυρίως τους αδύνατους, ο σεβασμός στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και στους δημοκρατικούς θεσμούς. Ηθική που δεν κραδαίνει ρόπαλα και δεν υποκρύπτει ιδιοτελή κίνητρα, όπως «φύγε συ, νάλθω εγώ».

Τρίτον: Τολμώ να μιλήσω για τη δυναμική των μεταρρυθμίσεων, δηλ. για την πνοή, τον ψύχραιμο ενθουσιασμό και την πίστη στο εγχείρημα και στη βεβαιότητα ότι αυτό είναι για το καλό της κοινωνίας και των κοινωνιών.

Η μεταρρύθμιση δεν είναι πολιορκητικός κριός και δεν σηκώνει πολεμικές ιαχές, γιουρούσια ή λαϊκούς αγωνιστές. Αυτό το έμαθαν ακόμη και οι ποδοσφαιριστές, οι οποίοι ξέρουν πια ότι το τόπι στο διχτάκι μπαίνει με σχέδιο, με κομπίνες, αν θέλετε, και η δίψα για τη νίκη αποτελεί το κίνητρο.

Τέταρτον: Τολμώ να μιλήσω για τη μετριοπάθεια, την αίσθηση του μέτρου, τη νηφάλια γενναιότητα, το ανοιχτό πνεύμα, τους χαμηλούς τόνους και την αναγνώριση των λαθών σε χειρισμούς μεταρρυθμίσεων, όπως έπραξε άμεσα η κυβέρνηση στην αρχική πρόταση ασφαλιστικής μεταρρύθμισης, την οποία απέσυρε μπροστά στην καθολική αντίδραση. Η διολίσθηση στο δογματισμό απαξιώνει τον μεταρρυθμιστή και

ακυρώνει την προσπάθειά του. Η μεταρρύθμιση προωθείται για το συμφέρον της κοινωνίας και όχι για την ικανοποίηση της αυταρέσκειας και του εγωισμού του μεταρρυθμιστή.

Πέμπτον: Τολμώ να μιλήσω για τη συνέπεια στις μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες. Δεν μπορείς να λές, «τέρμα η επιδοματική πολιτική, τέρμα οι ρυθμίσεις χρεών» που και τα δύο ως θέσπιση κανόνων και αρχών μεταρρυθμίζουν τα ως τώρα ισχύοντα, και την άλλη μέρα να δίνεις επιδόματα σε μία μερίδα δημοσίων υπαλλήλων ή να χαρίζεις τα χρέη αθλητικών εταιριών. Δεν μπορεί να λειτουργεί το ΑΣΕΠ και να μονιμοποιείς εκτάκτους. Δεν μπορείς να έχεις κανόνες πολεοδόμησης και να νομιμοποιείς αυθαίρετα. Δεν υπάρχει «επιλεκτική μεταρρύθμιση». Το μεταρρυθμιστικό πνεύμα ή θα διαπνέεται από συνέπεια ή δεν θα είναι «μεταρρυθμιστικό». Δεν μπορείς να θεσπίζεις προωθημένους κανόνες, και να τους επιβάλλεις μόνο εν μέρει και όχι για όλους. Κανόνες για όλα και για όλους, άρα καθαρές σχέσεις και διαφάνεια. Οι μεταρρυθμίσεις, πρέπει να εφαρμόζονται σε όλες τις συναφείς περιπτώσεις: Για παράδειγμα, ορθότατα καταργήθηκε η επετηρίδα για το διορισμό εκπαιδευτικών. Συναφώς, κρίνω ότι πρέπει να καταργηθεί η επετηρίδα και στην έναρξη ειδικότητας των ιατρών.

Έκτον: Τολμώ να μιλήσω για τη μεταρρύθμιση στην ώρα της, εντός και τόπου και χρόνου. Ούτε νωρίς, σε ακατάλληλους χρόνους ή χωρίς ολοκλήρωση του σχεδιασμού, ούτε αργά, όταν η ωρίμανση έχει γίνει σήψη. Θεωρώ εύλογη την κρατούσα συντριπτικά άποψη ότι κάθε μεταρρύθμιση πρέπει να επιχειρείται την επόμενη των εκλογών, έστω την πρώτη διετία. Ανήκω όμως στην ισχυρή μειοψηφία που θεωρεί ότι η λαϊκή εντολή είναι για τέσσερα χρόνια και για συγκεκριμένο πρόγραμμα και συνεπώς συνιστά ολίγον αμοραλισμό και πολιτικαντισμό, όταν στας δυσμάς της

θητείας της μια κυβέρνηση κάνει ό,τι τη συμφέρει για να επανεκλεγεί και μόνο. Πιστεύω ότι π.χ. η σημερινή κυβέρνηση και τώρα μπορεί να προχωρήσει σ' εφαρμογή μεταρρυθμιστικών σχεδίων και να έχει γέφυρα τις εκλογές για την ολοκλήρωσή τους, δηλ. 1 χρόνος + τέσσερα.

Εβδομον: Τολμώ να μιλήσω για την ειλικρίνεια των μεταρρυθμίσεων. Οι πολιτικές παρατάξεις, αλλά και οι κατ' ιδίαν πολιτικοί, στο πλαίσιο του ανταγωνισμού μέσω του εντυπωσιασμού χρησιμοποιούν αυτάρεσκα λέξεις που ασκούν γοητεία στα ακροατήρια, όπως μεταρρύθμιση, αναβάθμιση, αναμόρφωση, αναδιοργάνωση, ανανέωση, αλλαγή, εκσυγχρονισμός. Κάτω από τα σεντόνια των λέξεων συχνά υπάρχει κενό.

Αρκετοί χρησιμοποιούν και τις λέξεις «άλλο» και «νέο», επιμελώς διατηρώντας το περιεχόμενο ως επτασφράγιστο μυστικό. Και όλα αυτά με δήθεν στόχο την έξοδο από κρίσεις, πραγματικές ή εικονικές, τη θεραπεία παθολογικών καταστάσεων, και περαιτέρω προσδοκία την πρόοδο, την ευημερία και το γενικό καλό.

Πολλές μεταρρυθμίσεις εξαγγέλλονται χωρίς ποτέ να προωθούνται. Πολύς κόσμος θα πιστεύει εύλογα ότι έχουν εφαρμοσθεί. Άλλες μεταρρυθμίσεις επαγγέλλονται ότι θα φέρουν τα πάνω κάτω και διαψεύδονται. Οι θησαυροί αποδεικνύονται άνθρακες. Οι καλές προθέσεις πνίγονται στο βάλτο της πραγματικότητας. Πρόκειται για απάτες και αυταπάτες. Απατηλό είναι το σύνθημα «επανίδρυση του κράτους», λες και τόσες επιτυχίες έλαβαν χώρα από και σε άλλο κράτος.

Ο αληθινός μεταρρυθμιστής ξέρει ότι εργάζεται για την κοινωνία, αλλά και ότι χρειάζεται την κοινωνία όσο τον χρειάζεται κι αυτή.

Φίλες και φίλοι,

Ο οργανωτής Ο.Π.Ε.Κ. μας ζήτησε να αναφέρουμε συγκεκριμένα παραδείγματα επιτυχημένης μεταρρύθμισης στα οποία ο καθένας από τους ομιλητές της σημερινής εκδήλωσης είχε καθοριστική συμβολή. Πριν καταπιαστώ με τις επτά απαντήσεις σε ισάριθμα ερωτήματα, θα αναφέρω τρεις περιπτώσεις δικής μου συμβολής, από ισάριθμες θέσεις Γενικού Γραμματέα στο τότε Υπουργείο Εμπορίου, στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και στο Υπουργικό Συμβούλιο.

Η πρώτη περίπτωση ανάγεται στο καλοκαίρι του 1994, οπότε μετά εμπειρική εκ μέρους μου εφαρμογή αρχών και κανόνων ψηφίστηκε γραμμένος με τα χέρια μου νόμος για την απελευθέρωση της αγοράς μισθώσεων κατοικιών και επαγγελματικής στέγης. Με το νόμο εκείνο τέθηκε τέρμα στο τεχνητά απύθμενο χάσμα συμφερόντων ανάμεσα σε εκμισθωτές και μισθωτές μιας γκαρσονιέρας ή άλλου μικρού διαμερίσματος, που αντιδικούσαν στα Δικαστήρια για τον καθορισμό του περίφημου «θεμιτού μισθώματος» λες και πολεμούσε το κεφάλαιο με την εργατική τάξη, μετατρέποντας παράλληλα τους Δικαστές σε λογιστές. Η πολυετής στρέβλωση της αγοράς διορθώθηκε χωρίς να ανοίξει μύτη. Ήταν η πρώτη απελευθέρωση αγοράς μετά την επάνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία.

Η δεύτερη περίπτωση ανατρέχει στον Αύγουστο του 1996, όταν προκηρύχθηκαν εκλογές και ήμουν Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Ζήτησα και έλαβα από τον Πρωθυπουργό την άδεια να επιχειρήσω να διεξαχθούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα εκλογές χωρίς στρατιώτες και λόγχες στα εκλογικά τμήματα. Κι άλλοι είχαν προσπαθήσει στο παρελθόν κι είχαν συναντήσει ένα τείχος αρνητισμού, αναχρονισμού κι απροθυμίας. Έπεισα λίγους αξιωματικούς,

τους ενέπνευσα φιλότιμο και πίστη, και το εγχείρημα υλοποιήθηκε μέσα σ' ελάχιστο χρόνο. Στις 22/9/96 έγιναν οι πρώτες εθνικές εκλογές χωρίς στρατιώτες με λόγχες στα εκλογικά τμήματα. Απλά, ολίγοι αστυφύλακες περιπολούσαν στα μεγάλα συγκροτήματα με τα πολλά εκλογικά τμήματα.

Τρίτη και πιο σημαντική περίπτωση αφορά τη δέσμη μέτρων για το φάρμακο που αποφάσισε το Υπουργικό Συμβούλιο τον Οκτώβριο του 1997. Από το καλοκαίρι του '95 ήταν έτοιμες προσωπικές μου προτάσεις για την αγορά και τις τιμές των φαρμάκων και είχα ακολουθήσει όλους ανεξαιρέτως τους κανόνες μεταρρύθμισης. Η παραίτηση του Υπουργού Κώστα Σημίτη ματαίωσε τότε την πρωτοβουλία, η οποία επανήλθε με τον Σημίτη Πρωθυπουργό πλέον και εμένα Γενικό Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου. Οι τιμές των φαρμάκων μειώθηκαν 16% μεσοσταθμικά, με νέο τρόπο τιμολόγησης, συν 10% καθαρά, με την κατάργηση των επιβαρύνσεων. Αυτό σήμαινε, τότε, μείωση της ετήσιας φαρμακευτικής δαπάνης που κατέβαλλαν το Δημόσιο, οι Ασφαλιστικοί Οργανισμοί και οι πολίτες, κατά υπερεκατό δισεκατομμύρια δραχμές, φυσικά με την ίδια κατανάλωση των ίδιων φαρμάκων. Και σκεφθείτε ότι μία μηνιαία αύξηση κατά 10.000 δρχ. στις υπερτριακόσιες χιλιάδες δικαιούχων του ΕΚΑΣ στοιχίζει ετησίως γύρω στα 40 δις δρχ.

Αν δεν ήταν Πρωθυπουργός ο Κώστας Σημίτης δεν θα προχωρούσε η πρωτοβουλία. Συνήργησαν μαζί μου κι έβαλαν πλάτη - τι σύμπτωση για τη σημερινή εκδήλωση - ο Νίκος Χριστοδουλάκης, ως Υφυπουργός Οικονομικών τότε, ο Μιχάλης Χρυσοχοϊδης ως Υφυπουργός Ανάπτυξης τότε, ο Γιάννης Στουρνάρας, ως αξιολογητής της πρότασης για λογαριασμό του τότε Υπουργού Εθνικής Οικονομίας Γιάννου Παπαντωνίου και τινες άλλοι. Πιστεύαμε στη μεταρρύθμιση αυτή, εργαστήκαμε, τολμήσαμε και πετύχαμε.

Βεβαίως, κανείς δεν είναι τέλειος. Δεν πετυχαίνουν όλες οι μεταρρυθμίσεις. Μερικές φορές μάλιστα καταλήγουν σε αντίθετο αποτέλεσμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα όταν επιχειρήθηκε το 2001 η διαφοροποίηση των ποσοστών και του ύψους της υποχρεωτικής παράστασης δικηγόρων στα συμβόλαια, δηλ. αναπροσαρμογή μετά από πολλά χρόνια. Τελικά, ψηφίστηκε η διαφοροποίηση σε περαιτέρω όφελος των δικηγόρων! Κι αυτό γιατί η έντονη παρουσία δικηγόρων στα βουλευτικά έδρανα, στους διαδρόμους και στα θεωρεία, συνδυάστηκε με την απουσία των ωφελούμενων πολιτών και επενδυτών. Και σας ομιλεί δικηγόρος με γιο δικηγόρο!

Στην αντίπερα όχθη, θυμίζω τη Γενική Συνέλευση της Ιονικής Τραπέζης, στις 19 Ιουνίου 1998 που συγκλήθηκε για να αποφασίσει την ιδιωτικοποίησή της. Ήταν ημέρα Σάββατο και με συνεδριάζουσα ατύπως την κυβερνητική επιτροπή στο Μέγαρο Μαξίμου. Θεωρώ σταθμό την ημερομηνία εκείνη και για την κυβέρνηση και για την πορεία προς την ΟΝΕ. Η προσπάθεια πέτυχε, έστω και με τραύματα, διότι υπήρξε αποφασιστικότητα στο επίπεδο «ή γίνεται ή φεύγουμε», κοινή αντίληψη, επίγνωση του διακυβεύματος και συνδρομή των παραγόντων της ανάπτυξης και της προόδου.

Κυρίες και Κύριοι,

Από τους επτά κανόνες, τις επτά αρχές και την εμπειρία μου τα τελευταία επτά χρόνια στη σημερινή μου θέση, θα προσπαθήσω να δώσω απαντήσεις σε επτά συνήθη ερωτήματα σχετικά με τη «μεταρρύθμιση».

Πρώτο ερώτημα: Σταδιακή μεταρρύθμιση ή μεταρρυθμιστική ρήξη; Δεν υπάρχει απάντηση άσπρο - μαύρο, αλλά απάντηση κατά περίπτωση. Και αυτή θα λαμβάνει υπόψη το βάθος των ριζών αγκυλώσεων και δεσμών της υπάρχουσας κατάστασης, την ωρίμανση της ανάγκης παρέμβασης, την εμπειρία προσπαθειών που επιχειρήθηκαν στον ίδιο χώρο, ενταύθα και αλλαχού.

Δεύτερο ερώτημα: Δικαιολογείται μία κυβέρνηση μακράς θητείας να μεταρρυθμίζει ακόμα και δικές της μεταρρυθμίσεις; Ναι, διότι οι εξελίξεις απαιτούν διαρκείς προσαρμογές. Η ίδια η εξέλιξη μεταρρυθμίζει τις μεταρρυθμίσεις. Φερ' ειπείν, για όσο στο μέλλον ο μέσος όρος ζωής θα αυξάνει τόσο θα απαιτείται κάποια νέα ασφαλιστική μεταρρύθμιση.

Τρίτο ερώτημα: Πρέπει να μετράμε το πολιτικό κόστος; Ναι, αλλά να το μετράμε σωστά. Σε κάθε περίπτωση να προσαρμόζουμε ανάλογα τη στρατηγική μας κι όχι να εγκαταλείψουμε την προσπάθεια. Πράγματι το πολιτικό κόστος συχνά είναι πιο βαρύ και ανυπέρβλητο από το οικονομικό. Συχνότερα όμως υπερεκτιμάται το βάρος του ή ακόμα σε μερικές περιπτώσεις αποδεικνύεται ανύπαρκτο. Μία μεταρρύθμιση ενδέχεται να είναι πιο ώριμη απ' όσο νομίζουμε. Σε κάθε περίπτωση το πολιτικό κόστος δεν πρέπει να συντηρεί την απραξία. Το έχω ξαναπεί : καθυστερούμε να καθίσουμε στο τραπέζι. Όταν καθόμαστε,

17

δεν είμαστε βέβαιοι τι θέλουμε. Όταν βεβαιωθούμε γι' αυτό, ψάχνουμε τις λύσεις. Όταν τις βρίσκουμε, γυρίζουμε πίσω σκεπτόμενοι τις αντιδράσεις.

Τέταρτο ερώτημα: Χρειάζονται πάντοτε μεταρρυθμίσεις για όλα; Όχι. Συχνά, απλές διαχειριστικές ή οργανωτικές παρεμβάσεις, αθροιζόμενες, επιτυγχάνουν μεγαλύτερο όφελος, από μία μεγαλόστομη θεσμική μεταρρύθμιση. Π.χ. στο χώρο της υγείας απαιτούνται παρεμβάσεις στα νοσοκομεία και τις λοιπές μονάδες παροχής υπηρεσιών υγείας, τα οποία αριθμητικά δεν λείπουν, με στόχο την αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής, και στελέχωση σε νοσηλευτικό προσωπικό - οι γιατροί περισσεύουν και το δηλώνει ο ομιλών, πατέρας κόρης ιατρού -. Επίσης, απαιτείται πλήρης μηχανοργάνωση, δικτύωση μεταξύ των διαφόρων επιπέδων μονάδων παροχής υπηρεσιών υγείας, managerial διοίκηση, και άλλα μέτρα διαχειριστικά, τα οποία μπορούν να περιορίσουν την ομολογούμενη σπατάλη πόρων και την αξιοποίησή τους για καλύτερες υπηρεσίες στους πολίτες. Και στο τέλος του δρόμου, όλα αυτά προστιθέμενα, θα οδηγήσουν μαθηματικά στην ενιαιοποίηση παροχής υπηρεσιών από ένα φορέα, άποψη την οποία εδώ και χρόνια υποστηρίζω.

Πέμπτο ερώτημα: Θέλουμε πραγματικά όλες τις μεταρρυθμίσεις που δηλώνουμε ότι θέλουμε; Δέχεται ο καθένας από μας να πληρώσει ένα μικρό ατομικό κόστος για μία μεταρρύθμιση που θα επιφέρει μεγάλο κοινωνικό όφελος ή προτιμούμε να συνεχίζει να πληρώνει η κοινωνία το βαρύ κόστος της μη - μεταρρύθμισης για να διατηρήσουμε εμείς το πενιχρό ατομικό μας όφελος; Αυτό είναι δύσκολο ερώτημα. Για παράδειγμα, η ελληνική κοινωνία επιθυμεί ειλικρινά την καταπολέμηση της διαφθοράς; Το 90% συμφωνεί πως υπάρχει διαφθορά στο δημόσιο βίο, αλλά μόνο το 1%

τοποθετεί τη διαφθορά και τη διαπλοκή στα σημαντικά προβλήματα της χώρας. Μήπως αιτία της ανοχής είναι η συνενοχή; Ενθυμούμαι το '94 κάπου μιλούσα, υποστηρίζοντας θερμά τη σύσταση του ΑΣΕΠ. Μετά την ομιλία, με πλησίασε κάποιος και μου είπε «θαυμάσια μεταρρύθμιση το ΑΣΕΠ, όμως ας βάλουμε μια μεταβατική περίοδο δύο - τριών ετών, να διορίσουμε τα παιδιά μας και μετά βλέπουμε».

Με την καταπολέμηση της διαφθοράς και τη θωράκιση της διαφάνειας έχει ασχοληθεί η κυβέρνηση του Κώστα Σημίτη περισσότερο από κάθε άλλη. Όμως, όπως οι Δέκα Εντολές δεν επήρκεσαν στην αποτροπή της παραβίασης των κανόνων που θέσπισαν, έτσι και το άριστο θεσμικό πλαίσιο διαφάνειας δεν συνιστά μαγικό ραβδί αποτροπής της διαφθοράς και της διαπλοκής. Χρειάζεται διαρκής μεταρρύθμιση των μεταρρυθμίσεων για τη διαφάνεια και βέβαια, καθολική αλλαγή νοοτροπίας. Πάντως, αγώνας για τη διαφάνεια δεν σημαίνει ξεδιάντροπη εκμετάλλευση της διαπλοκής ως «έξυπνο όπλο» για την εξουδετέρωση των αντιπάλων και τη μεγιστοποίηση της δικής μας διαπλοκής. Γιατί κυρίως αυτό γίνεται από μερίδα του τύπου και του πολιτικού κόσμου. Πολλοί διαπιστώνουν τα φαινόμενα, καταγγέλλουν, μεταξύ τυρού και αχλαδίου, περιπτώσεις που έζησαν στο πετσί τους, ελαχιστότατοι όμως εμφανίζονται ενώπιον των αρμόδιων Αρχών. Κυριαρχεί το γεγονός ότι κανείς δεν αισθάνεται απολύτως καθαρός και υπεράνω πάσης υποψίας. Ιδού η συνενοχή.

Έκτο ερώτημα: Γιατί πολλές φορές οι μεταρρυθμίσεις αποτυγχάνουν ή καθυστερούν ;

Απάντηση : Γιατί το παλιό αρνείται να πεθάνει και το νέο δεν εννοεί να γεννηθεί. Ή γιατί δεν λαμβάνεται υπόψη ότι τίποτε δεν κινείται και δεν εξελίσσεται εν κενώ και ότι οι θεσμοί είναι προϊόντα άλλοτε αιματηρής

επαναστατικότητα και άλλοτε σκληρής διαπραγμάτευσης. Οι κανόνες αγνοούνται ή παραβιάζονται, οι αρχές υπόκεινται σε εκπτώσεις, οι μεταρρυθμιστές φυλλορροούν. Η μεταρρύθμιση είναι η ομηρική Πηνελόπη του πολιτικού λεξιλογίου. Στην πόρτα της διαγκωνίζονται πολλοί ακατάλληλοι μνηστήρες.

Έβδομο ερώτημα: Ποια πρέπει να είναι η επόμενη ουσιαστική μεταρρύθμιση;

Το ερώτημα αυτό δεν συνδέεται με τα προηγούμενα έξι. Θεωρήστε το τέχνασμα για να καταθέσω πολύ επιγραμματικά κάποιες σκέψεις μου, που τείνουν να γίνουν έμμονες ιδέες μου. Επειδή οι μέρες είναι πάντοτε πονηρές, σπεύδω να πω ότι οι απόψεις μου είναι αυστηρά προσωπικές και κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί με διάφορες ευκαιρίες.

Κυρίες και κύριοι,

Η επόμενη μεταρρύθμιση πρέπει να αφορά στο σύνολό του το μοντέλο διακυβέρνησης, το πολιτικό σύστημα και τη δημόσια διοίκηση.

Στη δημόσια διοίκηση έχουν γίνει πολλές παρεμβάσεις. Προβάλλει όμως ακόμη ως κτίσμα διατηρητέο. Όποτε τίθεται το πρόβλημα όλοι απαιτούν: Αυξήσεις αποδοχών και προσλήψεις. Είναι όμως πανθομολογούμενο ότι σε πολλές κατηγορίες το προσωπικό πλεονάζει.

Υποστηρίζω νέες προσλήψεις με ιδιαίτερη φειδώ και για τις επιτελικές θέσεις μόνο μέσα από τη Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, η οποία αναβαθμιζόμενη στο πρότυπο της Σχολής Δικαστών να παράγει τα αυριανά στελέχη της Διοίκησης. Οι συνταξιοδοτούμενοι να μην αντικαθίστανται παρά μόνο με μετάθεση επανακαταρτιζόμενων.

Υποστηρίζω δημόσια διοίκηση για τους πολίτες και όχι για τους δημοσίους υπαλλήλους. Οι κοινωνικοί πολίτες είναι ταυτόχρονα εργοδότες και πελάτες της δημόσιας διοίκησης.

Υποστηρίζω μικρότερο, λιγότερο κράτος, μείωση του δημοσιουπαλληλικού προσωπικού. Λιγότερες θέσεις βαθμοφόρων. Επιλογή Γενικών Διευθυντών από το προσωπικό ολόκληρης της δημόσιας διοίκησης και, γιατί όχι, και από την αγορά.

Υποστηρίζω τη δραστική σμίκρυνση όχι μόνο της δημόσιας διοίκησης, αλλά και των διαστάσεων ολόκληρης της πυραμίδας της κρατικής και αυτοδιοικητικής δομής. Αυτό συντελέστηκε ήδη στη βάση της πυραμίδας, που είναι οι Δήμοι και οι Κοινότητες. Όμως, ο «Καποδίστριας» πρέπει να εφαρμοστεί παντού. Οι νομαρχίες από 54 να γίνουν 30-35 και ισομεγέθεις. Οι περιφέρειες να περιοριστούν από 13 σε 7-8. Αυτά οδηγούν σε αποκατάσταση της ορθολογικής πυραμιδοειδούς μορφής της Διοίκησης.

Υποστηρίζω μείωση του αριθμού των υπουργείων σε 12-14 περίπου ισοδύναμα επιτελικά όργανα, με αποκεντρωμένες τις

εκτελεστικές αρμοδιότητες. Κάθε υπουργείο να διαθέτει έναν υφυπουργό και ένα γενικό γραμματέα.

Υποστηρίζω την κατάργηση όλων των ειδικών γραμματειών και των αυτοτελών γενικών γραμματειών, που μπορεί να συγκροτηθούν σε Γενικές Διευθύνσεις.

Υποστηρίζω το δραστικό περιορισμό των νομικών προσώπων που λειτουργούν δορυφορικά της πυραμίδας και έχουν συσταθεί ή συνιστώνται για δράσεις που αντιστοιχούν σε υπηρεσίες ή επιτροπές.

Ταυτόχρονα, **υποστηρίζω** την αλλαγή του μεταπολεμικού «ομοσπονδιακού» συστήματος διακυβέρνησης με τα υπουργεία - αυτόνομους πόλους εξουσίας. Στην εποχή της ταχύτητας χρειαζόμαστε κυβέρνηση όχι μόνο ολιγομελή αλλά μία και ενιαία, η οποία θα στεγάζεται στο ίδιο κτίριο κοντά ή και μέσα στη Βουλή. Μόνο έτσι, θα επιτευχθεί η ταχύτερη αναβάθμιση του Κοινοβουλίου, η ενεργός κοινοβουλευτική παρουσία όλων των βουλευτών και υπουργών, η επιτάχυνση της λειτουργίας της κυβέρνησης και η καλύτερη διυπουργική συνεργασία.

Οι σχεδιασμοί θα καταστρώνονται, οι εκκρεμότητες θα επιλύονται, άμεσα και επί τόπου. Δεν θα χρειάζονται μήνες για την προσυπογραφή ενός νομοσχεδίου, ενός προεδρικού διατάγματος, μιας κοινής απόφασης. Και ο καθένας συνυπεύθυνος και συμμετοχός σε κάθε κυβερνητική ενέργεια. Οι τιμές του βαμβακιού δεν είναι θέμα μόνο του Υπουργού Γεωργίας.

Υποστηρίζω το ασυμβίβαστο της ιδιότητας μέλους υψηλόβαθμων κομματικών οργάνων με κυβερνητικά ή άλλα δημόσια αξιώματα.

Υποστηρίζω το διαχωρισμό εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας. Η κυβέρνηση - γιατί όχι - να αποτελείται από - ή και από - εξωκοινοβουλευτικούς υπουργούς. Η δεξαμενή άντλησης κυβερνητικών στελεχών να διευρυνθεί. Να επιλέγονται προσωπικότητες που συνδυάζουν το οξυμένο πολιτικό αισθητήριο και την επάρκεια ειδικών γνώσεων με την απουσία πελατειακών εξαρτήσεων.

Υποστηρίζω τη θέσπιση άκρως απεικονιστικού πίνακα «τι έχεις και από πού το έχεις», όχι μόνο για τους πολιτικούς, αλλά και για άλλους, όπως για τους εισαγγελείς δημοσιογράφους. Αναρωτιέμαι πώς μπορούν και κυκλοφορούν τόσες εφημερίδες που οικονομικά δεν βγαίνουν;

Υποστηρίζω εξορθολογισμό του χάρτη των εκλογικών περιφερειών της χώρας σε μονοψήφιες ολιγοεδρικές, χωρίς μονοεδρικές ή εκτρωματικές πολυεδρικές. Είτε πολλές μονοεδρικές, όπως στη Μεγάλη Βρετανία, είτε πολλές μονοεδρικές και λίστα, όπως στη Γερμανία, αν προτιμάτε. Με όλα τα παραπάνω θα αποφεύγεται εκτός των άλλων η εξάρτηση και η διαπλοκή και θα επιτραπεί η είσοδος στον πολιτικό στίβο περισσότερων υγιών δυνάμεων, που σήμερα ασφυκτιούν.

Υποστηρίζω τον αναπροσδιορισμό του ρόλου των κομμάτων και των βουλευτών. Χρειαζόμαστε κόμματα παραγωγής ιδεολογίας και όχι μηχανισμούς εξουσίας. Κόμματα ανοιχτών θυρών και μυαλών, με αντιστοίχιση στην κοινωνία και όχι κόμματα στεγανά και περιθωριακά. Βουλευτές με υψηλές προδιαγραφές και όχι μεσολαβητές αιτημάτων πολιτών. Βουλευτές τριακόσιους ή λιγότερους. Βουλευτές αντιπροσώπους του έθνους και όχι μόνο εκλογικής περιφέρειας ή χώρου δουλειάς.

Υποστηρίζω νέο τρόπο παραγωγής νόμων και άλλων κανονιστικών πράξεων. Για το τελευταίο απειλώ να ομιλήσω στις αρχές του φθινοπώρου, που θα έχει προχωρήσει και η πρωτοβουλία μου για κωδικοποίηση της νομοθεσίας.

Οι επιγραμματικές απαντήσεις στο έβδομο ερώτημα φιλοδοξούν, εδώ και χρόνια διατυπούμενες από τον ομιλούντα, να ερεθίσουν τη συζήτηση γύρω από το όλο πολιτικό σύστημα.

Φίλες και φίλοι,

Ο εκσυγχρονισμός πετυχαίνει στην Ελλάδα σε πείσμα κάθε αντίδρασης. Είναι επιτυχία του εκσυγχρονισμού το εκτυφλωτικό φως, που φωτίζει πιο έντονα από ποτέ, όχι μόνο το δρόμο μπροστά, αλλά και τις εστίες όπου υπάρχει ακόμα οπισθοδρόμηση και καθυστέρηση. Υπάρχει η Ισχυρή Ελλάδα της ΟΝΕ, της αναπτυξιακής πορείας και της δημοσιονομικής σταθερότητας, της Στοάς του Αιτάλου και των Ολυμπιακών Αγώνων, της ελπίδας και της προοπτικής, του πολιτισμού και της ιστορίας. Αυτή η Ελλάδα κάνει ακόμα πιο αισθητή την παρουσία της «μικρής, της άλλης Ελλάδας» της μιζέριας και της προχειρότητας, της οπισθοδρόμησης και της εσωστρέφειας, του καιροσκοπισμού και της ιδιοτέλειας.

Για να συγκλίνουμε πραγματικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει με περισσότερο εκσυγχρονισμό, να στερεώσουμε την Ισχυρή Ελλάδα, την Ισχυρή Κοινωνία και να στείλουμε οριστικά στο παρελθόν τη «μικρή Ελλάδα», που δεν ταιριάζει στους Έλληνες.

17.

Η μικρή Ελλάδα κατάλληλα καθοδηγούμενη πρέπει να συγκλίνει στο επίπεδο της μεγάλης. Όλοι για όλους, ο καθένας για όλους και όλοι για τον καθένα.

Γι' αυτό η μεταρρύθμιση είναι σήμερα πιο επίκαιρη από ποτέ. Γι' αυτό ο εκσυγχρονισμός είναι η μοναδική στρατηγική για την πραγματική σύγκλιση. Μεγάλοι μεταρρυθμιστές πολιτικοί μετριούνται στα δάχτυλα του ενός χεριού. Γιατί λίγοι τολμούν, πιο λίγοι ξέρουν να τολμούν κι ακόμα λιγότεροι τολμούν να ξέρουν.

Σας ευχαριστώ.